

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 3794/18

ע"א 3800/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט ד' מינץ

המערער בע"א 3794/18
ומשיב 2 בע"א 3800/18 :
חיים טולדנו

המערערת בע"א 3800/18
ומשיבה 2 בע"א 3794/18 :
טויגה און ליין בע"מ

נ ג ד

משיב 1 בע"א 3794/18 ובע"א
3800/18 :
הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי תל אביב-
יפו (כב' השופטת ל' ביבי) בה"פ 12925-05-17 ובה"פ
16950-05-17 מיום 7.3.2019

תאריך הישיבה: ז' בתמוז התשע"ט (10.7.2019)

בשם המערער בע"א 3794/18
ומשיב 2 בע"א 3800/18 :

עו"ד שריג דמארי

בשם המערערת בע"א 3800/18
ומשיבה 2 בע"א 3794/18 :

עו"ד רועי סלוקי; עו"ד אמיר ארז

בשם משיב 1 בע"א 3794/18
ובע"א 3800/18 :

עו"ד ליאת עיני-נצר; עו"ד ברוריה שריר - הראל

פסק-דין

השופט ד' מינץ:

לפנינו שני ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב'
השופטת ל' ביבי) מיום 7.3.2019 בה"פ 12925-05-17 ובה"פ 16950-05-17, במסגרתו
נדחו תביעות שהגישו המערערים נגד החלטות המשיב להורות על סגירת חשבונות הבנק
שלהם אצלו.

הרקע לערעורים

1. המערערת בע"א 3800/17, חברת טויגה און ליין בע"מ (להלן: המערערת או החברה), היא חברה פרטית שהתאגדה בישראל בשנת 2009, העוסקת בהענקת שירותי טכנולוגיה ותמיכה לחברות בתחום המסחר במכשירים פיננסיים. למערערת "חברה אם" בשם Paragon EX Limited (להלן: פאראגון), חברה זרה המאוגדת באיי הבתולה ומקום מושבה באי מאן. למערערת שתי "חברות אחיות" אשר מניותיהן נמצאות גם בבעלות פאראגון: חברת טויגה מדיה בע"מ (להלן: טויגה מדיה), וחברת Hexagon Technologies Ltd. (להלן: הקסגון). המערער בע"א 3794/18, חיים טולדנו (להלן: המערער), הוא אחד משני הדירקטורים של המערערת, בעל מניות של חברת האם פאראגון, דירקטור בחברה האחות טויגה מדיה, ועובד בחברה האחות הקסגון (שני המערערים יחדיו יקראו להלן: המערערים).

למערערת, על פי הצהרתה, שלושה לקוחות מרכזיים, כאשר שניים מהם, חברת UFX Trade Ltd. אשר התחלפה בשנת 2016 בחברה UFX Global Limited (להלן: UFX) וחברת Reliantco Investments Ltd., נמצאים בבעלותו של מר דניס דה יונג, אזרח הולנדי.

2. ביום 7.6.2016 פתחה המערערת חשבון אצל משיב 1, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ (להלן: הבנק). ביום 25.7.2016 פתח גם המערער חשבון אצל הבנק. ברם, היחסים בין הבנק ובין המערערים עלו במהרה על שרטון. עובדי הבנק החלו לחשוד, לטענתם, בחוסר תקינות בפעילות המערערים בחשבונותיהם. זאת, בין היתר, בשל מקום התאגדותה של פאראגון, בגין כספים חשודים בסכומים גבוהים שהועברו לחשבונות הבנק, וכן בעקבות חקירה פלילית שנפתחה נגד המערער בחודש ספטמבר 2016 בגין חשד לעבירות של הלבנת הון.

3. בשל חשדות אלו, דרש הבנק מהמערערים מסמכים ואסמכתאות שונים לפעילותם, כגון פרטים על אודות חקירת המערער, העתק ההסכמים בין המערערת ובין לקוחותיה, ואסמכתאות לכך שבגין הכספים שהופקדו לחשבון המערערת שולם מס כדין. בעקבות דרישות אלה התקיימה התכתבות ממושכת בין המערערים ובין הבנק בעניין המסמכים שנתבקשו על ידו.

4. הואיל והמסמכים שהתקבלו לא נתנו לבנק תשובות מספקות, הוא הודיע ביום 8.2.2017 למערערים כי בכוונתו להוציא מכתבי סגירה לשני החשבונות. לאחר שהשיחות שבין הצדדים אשר מטרתן הייתה למנוע את סגירת החשבונות לא נשאו פרי, התריע הבנק במכתב למערערים כי מתנהלת בחשבונות הבנק פעילות שנחזית להיות בלתי תקינה והם התבקשו להפסיקה באופן מיידי. לבסוף, ביום 25.4.2017 נשלחה למערערת הודעה קצרה

בדבר סגירת החשבון שלה תוך 30 ימים, בשל "אופי הפעילות בחשבונכם" ו"לאור יחסי אי האמון שנוצרו מול חיים טולדנו, מורשה החתימה ומבעלי המניות בתאגיד השולט בחברה". ביום 26.4.2017 נשלחה למערער הודעה דומה בדבר סגירת החשבון שלו.

ההליך בבית המשפט המחוזי

5. המערערים הגישו שני הליכים נפרדים נגד הבנק של בקשות בדרך המרצת פתיחה, במסגרתן עתרו לביטול ההחלטות על סגירת חשבונותיהם, ואלו נדונו במאוחד. המערערים טענו כי עוד מראשית פתיחת החשבונות פעלו בגילוי מלא ובשקיפות מול הבנק והעבירו את כל הפרטים והמסמכים שנדרשו מהם. מנגד, הבנק לא שיתף אותם בחשדותיו וטענותיו נגדם כפי שפורטו במסגרת ההליך המשפטי, ועל כן ההליך שננקט על ידו לא היה תקין. לטענתם, לו היה עושה כן, היו מפיסים בנקל את כלל חשדותיו, כפי שהצליחו לעשות בהליך המשפטי. בנוסף טענו כי הודעות הסגירה היו לקוניות ובלתי מבוססות, באופן שפגע ביכולתם להשיב לנטען כלפיהם, ובניגוד לחובת ההנמקה שחלה על בנק בהחלטות מסוג זה. עוד טענו כי לא היה מקום לקשור בין שני החשבונות ובפרט שלא לבסס את ההחלטה על סגירת חשבון המערער על אובדן האמון ביחסים עם המערער.

6. בפסק דינו דחה בית המשפט המחוזי את תביעות המערערים. ראשית קבע בית המשפט כי נכון היה לבחון את עניינם של המערער והמערער יחדיו לאור הקשר ביניהם, אולם גם בחינה נפרדת הייתה מובילה למסקנה כי אין להתערב בהחלטות הבנק ביחס לשני החשבונות. עוד נקבע כי התנהלות המערערים הרימה מספר "דגלים אדומים", שפורטו במסמך של הרשות להלבנת הון ובהנחיות של המפקח על הבנקים, המחייבים את הבנק בביצוע חקירה קפדנית של החשבונות. מכאן שגישתו הזזה והחשדנית של הבנק כלפי המערערים הייתה מוצדקת.

7. בנוסף, בית המשפט קבע כי המערערים נמנעו מלהביא לפני הבנק את כל המסמכים שנדרשו מהם, בדגש על המסמכים הנוגעים לפעילות מול UFX, דבר אשר הגביר את החשדות לפעילות לא תקינה מצדם, והמסמכים שנתקבלו לצורך בירור עמידת המערערים בתשלומי המס לא היו מספקים לצורך זה.

8. עוד ציין בית המשפט כי המערערים לא הצהירו אמת בכל הצהרותיהם לפני הבנק בעת פתיחת החשבונות. למשל, ההצהרה על כך שלמערערים אין חשבונות בנק נוספים על אף קיומם של חשבונות נוספים בבנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: בנק המזרחי); גובה הסכומים החודשיים שזרמו לחשבון המערער, שהתגלו כגבוהים בהרבה מהצהרתה על הצפי בעת פתיחת החשבון; ומהות עיסוקה של המערער שאינו "תמיכה טכנית" בלבד אלא כולל גם ובעיקר גיוס וליווי לקוחות עבור החברות מולן עבדה.

9. באשר לחקירה שהתקיימה נגד המערער בחשד להלבנת הון, נקבע כי על אף שצדק הבנק בכך שהתייחס לפעילויות הכספיות המתנהלות בחשבוננו של המערער בחשדנות, ייתכן שהיה ממש בטענת המערער כי היה מנוע מלפרט על אודותיה. עם זאת, לבנק היה בסיס מוצק לחוסר האמון שלו כלפי המערער, בשים לב לדיבידנד גבוה מחברת פאראגון שהוא ביקש להפקיד אשר העלה תהיות רבות, החזקתו בחשבון בנק נוסף בבנק המזרחי למרות הצהרתו הסותרת, ואופן התבטאויותיו כלפי עובדי הבנק. לאור כל זאת, החלטת הבנק לסגור את החשבונות, על פי הנתונים אשר היו מולו בעת קבלתה, הייתה סבירה בנסיבות העניין.

10. בית המשפט דחה גם את טענות המערערים נגד ההליך שקיים הבנק בעניינם. נקבע כי מעיון בהתכתבויות המרובות בין הבנק ובין המערערים עלה כי ניתנו להם הזדמנויות רבות להתעמת ולהפריך את החשדות נגדם. נקבע כי אף אם לא הוצגו לפני המערערים כל החשדות בגינם הוחלט על סגירת חשבונותיהם, די באלה שהוצגו. באשר לנוסח הודעות סגירת החשבון, בית המשפט קבע כי אמנם חלה על הבנק חובת הנמקה בהודעה מסוג זה והוא מחויב לשקף ללקוח את הסיבות להחלטתו. עם זאת, במקרה זה הוסבר והובהר למערערים מספר פעמים מהן הסיבות לסגירת החשבונות, בכתב ובעל-פה, ועל כן בצירוף הסברים אלו להסברים הכלליים שבהודעות הסגירה עמד הבנק בחובת ההנמקה הזו.

11. במאמר מוסגר יצוין, כי ביום 6.12.2018, כ-9 חודשים לאחר מתן פסק הדין בענייננו, ניתן פסק דין על ידי אותו מותב בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (ת"א 262-04-17) בהליך מקביל, בו תבעו המערערים את בנק מזרחי בשל סגירת חשבונות הבנק שלהם אצלו. בית המשפט המחוזי קיבל את התביעות, וקבע כי יש לבטל את הודעות סגירת החשבונות (להלן: עניין בנק מזרחי).

תמצית טענות הצדדים

12. לטענת המערער, שגה בית המשפט עת קבע כי הבנק עמד בנטל המוטל עליו להוכיח סבירות החלטתו. ה"דגלים האדומים", עליהם ביסס הבנק החלטתו, לא מקימים חשדות נגד לקוח שכן הם אינם מבוססים דיים, אלא משליכים רק על רמת הסיכון העולה ממנו והצורך בניטור גבוה יותר של חשבון בנק. יתרה מכך, בית המשפט שגה בעת שהסתמך על "הדגלים האדומים" אשר הופיעו במסמך של הרשות לאיסור הלבנת הון, הואיל והמסמך אליו הפנה חל על "נותני שירות עסקי" ולא על מוסדות פיננסיים.

13. באשר למסמכים הנדרשים, נטען כי די היה בהצהרה של המערער שהוא דיווח על הכנסותיו בהתאם לדין ולא היה צורך באישורים נוספים. לטענת המערער הסיבה

האמיתית לסגירת חשבונו הייתה עלות הפיקוח הגבוהה הצפויה לבנק ולא בשל חשש ממשי להלבנת הון. כן חזר המערער על טענותיו כי ההליך שנקט הבנק היה פסול משלא הציג בפניו את החשדות כלפיו ולא נתן לו להתעמת איתם, כי הודעת הסגירה הייתה לאקונית ועמומה כך שלא אפשרה להבין את העומד מאחוריה ולטעון נגדה וכי זהו פגם אשר לא "נרפא" דרך התכתבויות ושיחות בין הצדדים אשר קדמו לה.

14. המערער טענה כי שגה בית המשפט בקביעתו כי דרישות הבנק למסמכים מסוימים היו סבירות, וכי נפלו פגמים בהליך שנקט הבנק לקראת סגירת חשבונו, ביניהם כי לא הציג בפניה ממצאים וחשדות שעלו בעניינה ובכך מנע ממנה את זכות הטיעון. לטענתה, אילו ההליך היה מתקיים כשורה, חששות הבנק היו מקבלים מענה. במסגרת זו המערער ציינה את עניין בנק מזרחי, בו נקבע כי החלטתו של בנק מזרחי לסגור את חשבונו הייתה בלתי סבירה, כחזוק לטענתה זו. בית המשפט גם שגה בכך שביסס את ההחלטה על סגירת החשבון שלה על אובדן האמון ביחסיו עם המערער, משאין זה נימוק רלוונטי לעניינה.

15. מנגד, הבנק סמך ידיו על פסק דינו של בית המשפט המחוזי. לטענתו, ההתייחסות לשני החשבונות במאוחד הייתה הכרחית ונעשתה בהתאם לדין החל על הבנק, לאור הקשרים הברורים בין המערער למערער, שהינו בעל השליטה במערער (בהיותו בעל השליטה בפאראגון) ומנהלה בפועל. כמו כן, משבר האמון נוצר בין הבנק לבין שני המערערים ביחד ולחוד, גם בשל התנהלות המערער, אך גם בשל מצגיה השקריים של המערער. כמו כן, המסמכים אשר דרש מהמערערים בנוגע לפעילותם היו לגיטימיים וסבירים – אסמכתאות המבוססות על בדיקה עצמאית וידיעה אישית של מוסריהן, לרבות בעלי מקצוע המייצגים "צדדים שלישיים" אשר מגיעים מהם כספים. העובדה שהמסמכים שהגישה המערער לא עמדו בדרישות אלו הספיקה כשלעצמה להצדקת סגירת החשבונות.

16. באשר להליך הבירור, נטען כי הבנק שיקף למערערים את הנימוקים העומדים בבסיס החלטתו ונתן להם הזדמנויות רבות להשיב להם. עוד ביקש הבנק לדחות את הטענה לשיקולים זרים בהחלטתו, שכן רצונו להימנע מפיקוח מוגבר על חשבונות המערערים נבע מחוסר האמון שרחש למערערים ולא משיקולי רווח והפסד.

17. לבסוף, באשר לטענות בדבר אי רלוונטיות הדגלים האדומים, הבנק טען כי ממילא רוב הדגלים האדומים המפורטים במסמך של הרשות לאיסור הלבנת הון מפורטים גם בהנחיות הפיקוח על הבנקים, כך שאין נפקות להבחנה שניסו המערערים לערוך בין דגלים אדומים לעניין נותני שירות לבין מוסדות פיננסיים.

18. נקודת המוצא לדיון היא סעיף 2(א) לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981 (להלן: חוק הבנקאות), הקובע כך:

2. (א) לא יסרב תאגיד בנקאי סירוב בלתי סביר לתת שירותים מהסוגים הבאים:
 (1) קבלת פקדון כספי במטבע ישראלי או במטבע חוץ;
 (2) פתיחת חשבון עובר ושב במטבע ישראלי וניהולו כל עוד מתקיימת אחת מאלה:
 (א) החשבון ביתרת זכות לטובת הלקוח;
 (ב) הלקוח עומד בתנאי ההסכם בינו לבין התאגיד הבנקאי בקשר לניהול החשבון;
 (3) מכירת שיקים בנקאיים במטבע ישראלי ובמטבע חוץ; אולם אין חובה לתת שירות שיש בו משום מתן אשראי ללקוח.
 (ב) התניית תנאים בלתי סבירים למתן שירות דינה כדין סירוב בלתי סביר לתיתו.
 (ג) הנגיד רשאי, לאחר התייעצות עם הועדה המייעצת ובאישור שר האוצר, לקבוע בצו שהוראות סעיף זה יחולו על שירותים נוספים.
 (ד) בלי לגרוע מדרכי הוכחה אחרות בדבר הסבירות של סירוב כאמור, רשאי תאגיד בנקאי להודיע למפקח על מדיניות עסקית שקבע לענין מתן שירותים, ואם לא נתקבלה מהמפקח הודעה על התנגדותו למדיניות האמורה, ייחשב כסביר סירוב הנובע מאותה מדיניות.

מלשון הסעיף עולה כי על תאגיד בנקאי חלה חובה לתת שירותים בנקאיים מסוימים לכל המעוניין, ובכלל זאת פתיחת חשבון עובר ושב. הוראה זו מקורה ביתרון שהקנה המחוקק לתאגידי בנקאיים בייחוד השירות החיוני שהם מעניקים לציבור. שירותי הבנקאות הם אבן יסוד של הכלכלה המודרנית – שכירים מקבלים את שכרם באמצעות חשבון העובר ושב שלהם, תשלומים מתבצעים באמצעות העברה בנקאית, וגם המגזר העסקי אינו יכול להתנהל ללא אשראי אותו מעניקה המערכת הבנקאית. מכאן הצורך לחייב את התאגידי הבנקאיים במתן שירות לכל החפץ בכך (ראו: רע"א 6582/15 עמותת איעמאר לפיתוח וצמיחה כלכלית נ' בנק הדואר, חברת הדואר ישראל בע"מ, פסקה 13 (1.11.2015) (להלן: עניין עמותת איעמאר); דברי ההסבר להצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א-1981, ה"ח 1497, 106). אולם, החובה המוטלת על הבנק להעניק שירותים בנקאיים אינה חובה מוחלטת. מכלל הלאו המופיע בסעיף 2(א) לחוק הבנקאות ניתן לשמוע את ההן. הוזה אומר, כאשר קיימת סיבה סבירה, רשאי תאגיד בנקאי לסרב להעניק את השירותים המנויים בו.

19. הסעיף אינו מפרט מתי ייחשב סירוב כסירוב סביר, אך ברי כי קיימת קשת רחבה של מקרים בהם סירוב לפתוח חשבון יהא סביר ויש לבחון כל מקרה לגופו. עם זאת,

עדיין ניתן למנות מספר מצבים אופייניים, שעל פניהם עשויים להוות סיבות סבירות לסירוב. ביניהם, התנהגות בלתי הולמת או רשלנית מצד לקוח בניהול חשבונו, התנהגות ספציפית של בעל חשבון ויחסו לפקיד הכנוק, לרבות התנהגות לא הוגנת ואף תוקפנית ואלימה (בג"ץ 8886/15 רפובליקנים מחו"ל בישראל (ע"ר) נ' ממשלת ישראל (2.1.2018); עניין עמותת איעמאר, פסקה 14 וההפניות שם; ע"א 6389/17 ביטס אופ גולד בע"מ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ (25.2.2018); רע"א 2407/19 זיו נ' בנק לאומי לישראל (14.5.2019)). סיבה אפשרית נוספת לסירוב היא קיומו של חשש ממשי להלבנת הון או מימון טרור, כפי שיפורט להלן.

20. לצד חובתם האמורה של תאגידים בנקאיים להעניק שירותים בנקאיים, מוטלות עליהם חובות מכוח החקיקה בדבר איסור הלבנת הון, המעניקה כלים משמעותיים וממצבת את התאגידים הבנקאיים בחזית המאבק בהלבנת הון ומימון טרור מחד גיסא, וקובעת סנקציות שיוטלו עליהם במקרה של אי עמידה בחובותיהם אלו מאידך גיסא. חובות אלו נובעות, בין היתר, מסעיפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון), ופירוט שלהן ניתן למצוא בצו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של תאגידים בנקאיים למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשס"א-2001 (להלן: צו איסור הלבנת הון או הצו). כך, סעיפים 2 ו-2א לצו מחייבים בנק בקיום הליכים של רישום, זיהוי והיכרות עם לקוח, כאשר על בנק לברר בין היתר את מקור הכספים הצפויים להיכנס לחשבון הלקוח, מהי הפעילות המתוכננת בחשבון והאם סורב בעבר למתן שירותים בתאגיד בנקאי מסיבות הקשורות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור. סעיפים 8 ו-9 לצו מחייבים את הבנק בדיווח לרשויות מוסמכות על פעילות בחשבון אשר עשויה להעלות חשדות לפעילות בלתי תקינה.

21. מקור נוסף לחובות המוטלות על תאגידים בנקאיים בהקשר זה הן הוראות המפקחת על הבנקים, המוצאות מכוח הסמכות הקבועה בסעיף 5(ג) לפקודת הבנקאות, 1941 (להלן: פקודת הבנקאות). לענייננו רלוונטי נוהל ניהול בנקאי תקין (מניעת הלבנת הון ומימון טרור וזיהוי לקוחות) (צורף כמוצג 46 לנספחים מטעם הבנק המעודכן לחודש 11/2016) (להלן: נוהל 411), אשר מחייב יצירה של מדיניות ונהלים להכרת הלקוח וזיהויו (סעיפים 4-6, 9), ומעקב שוטף אחר פעילות בחשבון הלקוח (סעיף 14). בין היתר מחייב הנוהל בנקים לנקוט בפעולות מוגברות להכרת לקוחות בסיכון גבוה (סעיף 15).

22. על הבנק חלות אפוא חובות להיכרות, מעקב ודיווח אחרי הפעילות בחשבון לקוחותיו. אך השאלה בענייננו היא, מתי התנהלות או פעילות בחשבון של לקוח לא רק תחייב בנק בדיווח, אלא אף תהווה סיבה סבירה לסירוב לפתיחת חשבון או ניהולו על פי סעיף 2(א) לחוק הבנקאות. בהקשר זה, בסעיף 24 לנוהל 411 נקבע כי:

"אי היענות של הלקוח למסור פרטים הנדרשים למילוי הוראות הצו, הוראה זו ונהלי התאגיד הבנקאי שנקבעו על פיה, וכן יסוד סביר להניח כי פעולה קשורה להלבנת הון או למימון טרור, או יישום מדיניות התאגיד הבנקאי, כאמור בסעיף 41, יחשבו כסיבה לסירוב סביר לפתיחת חשבון וניהולו ולמתן שירותים..." (ההדגשה במקור) (הוראה דומה קיימת גם בסעיף 50 לנוהל "ניהול סיכוני איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור").

סעיף זה מצביע על שני מצבים אשר יהוו סירוב סביר לפתיחת חשבון, בהקשר של חשד להלבנת הון. האחד, היעדר שיתוף פעולה של הלקוח עם דרישות הבנק שניתנו בהתאם להוראות החלות עליו. השני, יסוד סביר להניח כי התקיימה פעולה בחשבון הקשורה להלבנת הון או למימון טרור.

23. למותר לציין כי גם בית משפט זה, כאשר דן בעניין עמותת איעמאר באופן ראשוני בסבירות הסירוב לסגירת חשבון בנק, קבע כי "סירוב למתן שירות בנקאי בשל חשש מפעילות של מימון טרור איננו רק סביר, אלא גם מתחייב" (שם, פסקה 15).

24. עולה אפוא, כי אם הוכח, ברמה הנדרשת, שקיים יסוד סביר להניח כי נעשתה פעולה בחשבון הקשורה להלבנת הון או למימון טרור, הדבר יהווה סיבה סבירה לסירוב לפתיחת חשבון בנק וניהולו. כמו כן, אי היענות של לקוח לדרישות הבנק בבקשותיו אשר נועדו למנוע הלבנת הון או מימון טרור, כאשר אלו מתבקשות בהתאם להוראות החלות על תאגיד בנקאי, אף היא עשויה להוות בנסיבות העניין סיבה סבירה לסירוב מתן שירות בנקאי. זאת הן בשל החשיבות של פעילות הבנקים בבירור תקינות הפעילות בחשבונות, והן משום שהיעדר שיתוף פעולה מהווה "דגל אדום" כשלעצמו לפעילות בלתי תקינה.

25. על פי הפסיקה, הנטל להוכחת סבירות הסירוב מוטל על הבנק, כאשר עליו להצביע על מעשים ופעולות קונקרטיים שמבססים את קיומו של חשש ממשי להתנהלות בלתי תקינה. עם זאת, רמת ההוכחה הנדרשת מהבנק בהחלטה מסוג זה נמוכה מאשר הרמה הנדרשת במשפט האזרחי, כאשר הוא אינו נדרש לנהל "חקירה", וסוג הראיות הנדרשות ממנו לביסוס החלטתו דומה לסוג הראיות הנדרשות בהליכים מינהליים (עניין עמותת איעמאר, פסקה 14; רע"א 6685/17 הר של הצלחה וברכה בע"מ נ' בנק הפועלים בע"מ, פסקה 18 (10.9.2017) (להלן: עניין הר של הצלחה וברכה). להרחבה על ראיות מינהליות ראו: בג"ץ 442/71 לנסקי נ' שר הפנים, כ"ו(2) 337, 358-356 (1972); עע"ם 9018/04 סאלם נ' משרד הפנים, פסקה 9 (12.9.2005); ברוך ברכה משפט מינהלי כרך ב', 287-292 (תשנ"ו); דפנה ברק-ארז משפט מינהלי כרך א, 445-447 (2010)). בעניין זה,

בכדי ללמוד אלו מצבים עשויים להניף "דגלים אדומים" להלבנת הון או מימון טרור, אשר עשויים אף להצדיק סירוב לפתיחת חשבון או להמשך ניהולו, יש לשוב לצו איסור הלבנת הון ונוהל 411 של המפקח על הבנקים.

26. לפי סעיפים 8 ו-9 לצו איסור הלבנת הון, תאגיד מחויב לדווח בין היתר על פעולות בחשבון בנק שנעשו באמצעות מזומנים בסכומים גבוהים, על העברות של סכומי כסף גדולים בין חוץ לארץ לישראל, ובכלל על "פעילות בלתי רגילה" בחשבון. בתוספת השנייה לצו מפורטות פעולות אשר יכול שיראו כ"בלתי רגילות", ובהן פעילות הנראית כחסרת היגיון עסקי או כלכלי בהתייחס לסוג החשבון, והיקף פעולות יוצא דופן בלא סיבה נראית לעין. כך גם בסעיף 14(ב) לנוהל 411 צוינו כ"פעולות חריגות" פעולות הנעדרות הגיון כלכלי או עסקי, פעולות מורכבות, פעולות בהיקפים ניכרים ובפרט הפקדות במזומן בסכומים שאינם בהתאם לפעילות הצפויה בחשבון. עוד ניתן ללמוד על אודות קריטריונים לפעילות חשודה מסעיף 15 לנוהל 411, אשר מסווג את רמת הסיכון של לקוחות לפי: סוג העסקים שלהם (למשל עסק עתיר מזומנים); מקום פעילותו של הלקוח (למשל מדינות בסיכון גבוה או היעדר זיקה לישראל); סוגי השירותים (למשל העברות אלקטרוניות של סכומי כסף גדולים); וסוגי הלקוחות (למשל אישי ציבור או מבנה בעלות מורכב).

27. מקור נוסף המלמד על "דגלים אדומים" לפעילות חשבונית בנק הוא מכתב המפקח על הבנקים בנושא "היערכות לניהול סיכונים ציות נוכח קביעת עבירות מס כעבירות מקור" מיום 23.11.2016, שהוצא מכוח סמכות הפיקוח הכללית הקבועה בסעיף 5(א) לפקודת הבנקאות (להלן: מכתב המפקח על הבנקים). הרקע למכתב הוא תיקון מס' 14 לחוק איסור הלבנת הון, אשר נכנס לתוקף ביום 7.10.2016, וכלל הוספת מספר עבירות מס חמורות, בהתקיים תנאים מסוימים, לרשימת העבירות המנויות בתוספת הראשונה לחוק איסור הלבנת הון. בעקבות תיקון זה, כל ההוראות מתחום איסור הלבנת הון החלות על תאגידי בנקאיים הוחלו גם בקשר עם ביצוע עבירות מס על ידי לקוחותיהם, ובפרט ההוראות הנוגעות ל"הכר את הלקוח". במסגרת המכתב נמנו כאמור מספר "דגלים אדומים", ביניהם: הקמת חברה פעילה נוספת בעלת שם דומה במדינה אחרת; העברות מרובות ובסכומים מהותיים אל מדינות "offshore"; תנועות סיבוביות בהן כספים מושקעים מחדש במדינת המקור אחרי שהופקדו במדינה זרה (לעיתים קרובות "offshore"); הפעולה בחשבון בלתי אופיינית לפרופיל הלקוח כגון ניהול פעילות עסקית בחשבון שלא נפתח למטרה זו או היקף פעילות שאינו תואם את המידע שמסר הלקוח בעת פתיחת החשבון; הלקוח לא מסוגל או מסרב לגלות את מקור עושרו או הכנסותיו; הלקוח לא יכול לאשר או להציג אישור כי מקור עושרו או הכנסותיו דווחו כחוק לרשות; ועוד.

28. ויודגש, פעולות ומצבים אלו אינם בגדר רשימה סגורה של "דגלים אדומים" המעלים חשש להלבנת הון. תאגיד בנקאי יכול לשקול ולייחס חשד לעובדות ומצבים שונים אשר בנסיבות העניין, בהתאם לחקיקה ולהנחיות החלות עליו ובהתאם לניסיונו ולשכל הישר, מעוררים את חשדו לפעילות בלתי תקינה.

מהכלל אל הפרט

29. לאחר עיון בטענות הצדדים ושמיעתם על פה, הגעתי למסקנה כי דין הערעורים להידחות. בסופו של דבר, רוב טענותיהם של המערערים מכוונות כלפי קביעות עובדתיות של בית המשפט המחוזי. זאת כאשר הלכה היא כי אין נוהגת ערכאת הערעור להתערב בממצאים עובדתיים שנקבעו בערכאה הדיונית. יתרה מזאת, בהינתן חשש סביר להלבנת הון, היקף ההתערבות של ערכאת הערעור נכון שיהיה מצומצם (עניין הר של הצלחה וברכה, פסקה 21). כפי שאפרט להלן, לא מצאתי כי יש מקום להתערב בקביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי, וגם לא במסקנות המשפטיות הנגזרות מהן.

30. ראשית, בצדק קשר הבנק בהחלטותיו, ובית המשפט המחוזי בפסק דינו, בין חשבון הבנק ועניינה של המערערת לבין חשבון הבנק והתנהלותו של המערער. כאמור, למערער קשרים הדוקים עם המערערת, והבחנה ביניהם אינה אפשרית ואף תיצור עיוות בהבנת המקרה. זאת במיוחד כאשר דנים בחשד לעבירות של הלבנת הון, אשר מתבצעות במקרים רבים דווקא באמצעות חשבונות שונים שנמצאים בשליטה של מקור משותף.

31. הבנק גם עמד בנטל ההוכחה המוטל עליו לקיומו של יסוד סביר לפעילות בלתי תקינה של המערערים, אשר מהווה סיבה סבירה להחלטה על סגירת חשבונות הבנק. החלטותיו בעניין התבססו על מגוון של ממצאים, פעולות והתנהגויות של המערערים שהופיעו לפניו באותה עת, כפי שמתואר בפירוט לעיל ובפסק דינו של בית המשפט המחוזי. בין הבולטים שבהם: החשד הראשוני העולה ממקומות התאגדותם של החברות והלקוחות הקשורים בפעילות המערערים – מדינות המוכרות כ"מקלטי מס"; החקירה הפלילית שהתקיימה בעניינו של המערער; חוסר היענות המערערים להגשת מסמכים ואסמכתאות כפי שאלה נתבקשו על ידי הבנק; העברות כספיות שלא ברור מה ההיגיון העסקי מאחוריהן או שהתאריכים בהם התבצעו אינם מתיישבים עם ממצאים אחרים.

32. אין תמה כי ממצאים חשודים אלו, שנמנים על הדגלים האדומים שפורטו לעיל, העלו חשד לפעילות כספית אסורה ולהלבנת הון, בין אם לפי החקיקה וההוראות החלות על בנקים כפי שפורטו לעיל (חוק איסור הלבנת הון; צו איסור הלבנת הון; נוהל 411 של המפקח על הבנקים), ובין אם לפי השכל הישר והניסיון של הבנק. בנסיבות אלה ונוכח

העובדה שהמערערים לא שיתפו פעולה ולא סיפקו תשובות משביעות רצון על מנת להפיג את חשדו של הבנק, סגירתם של החשבונות על ידי הבנק הייתה סבירה ביותר.

33. באשר לתקינות ההליך שניהל הבנק. מתיאור השתלשלות האירועים עולה כי למערערים ניתנו הזדמנויות רבות להפיס את דעתו של הבנק בקשר לחשדות שהועלו כנגדם. אמנם, הודעות סגירה קצרות ולאקוניות כמו אלה שנשלחו למערערים עשויות להיות בעייתיות ולהקשות על בנק להראות כי עמד בנטל הנדרש ממנו להוכיח חוסר תקינות הפעילות בחשבון וכי פעל כפי שנדרש ממנו. אך, בנסיבות העניין, לאור כך שטענותיו של הבנק כלפי המערערים הובהרו בכתב ובעל פה במספר הזדמנויות, אין לפסול את החלטות הבנק על בסיס טענה זו. גם בטענת המערערים לשיקולים זרים בהחלטת הבנק לסגור את החשבונות לא מצאתי ממש, שעה שזו לא נתמכה כלל בראיות.

34. ובשול שולי הדברים אציין כי לא מצאתי רלוונטיות כלשהי בכך שבעניין בנק מזרחי בית המשפט המחוזי מצא כי יש מקום לבטל את הודעות סגירת החשבונות באותו בנק. כדי שההליך ההוא ישפיע על תוצאות הליך זה, יש להוכיח כי מדובר באותן נסיבות, ובאותה מסכת ראייתית – אם הן לא זהות לחלוטין, אז לכל הפחות דומות ביותר. אדרבה, העובדה שמדובר באותו מותב שדן בשני ההליכים ובכל זאת מצא מקום להבחין ביניהם, יכולה להצביע שהייתה קיימת סיבה עניינית לעשות כן. מכל מקום, דבר לא הוכח בעניין זה לפנינו.

על כן, אם תישמע דעתי, הערעורים יידחו, וכל אחד מהמערערים יישאו בהוצאות הבנק בסך של 25,000 ש"ח.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ד' מיןק.

ניתן היום, ג' בתשרי התש"פ (2.10.2019).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, <http://supreme.court.gov.il>, רח 18037940_N14.docx